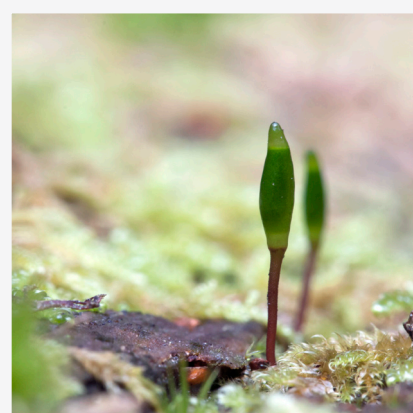

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Tovhulta stormosse

Omslagsfoto: Per Folkesson

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000- områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EUs arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap, vilket för detta område skiljer sig något från vad som är beslutat av regeringen. Länsstyrelsen har för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information (se bilaga för användarhandledning).

Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. Det görs på Miljödataportalen.

För mer information om Natura 2000:

Länsstyrelsens hemsida: www.lansstyrelsen.se/sodermanland eller telefon 010-22 340 00

Naturvårdsverkets hemsida: <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

Miljödataportalen: <http://mdp.vic-metria.nu/miljodataportalen/>

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0220176 Tovhulta stormosse

Kommun: Eskilstuna

Områdets totala areal: 60,1 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen:

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägareförhållanden: Naturvårdsverket

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7110 - Högmossar

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: Området Tovhulta Stormosse är en högmosse av koncentrisk typ med mycket högt bevarandevärde.

Motivering: Koncentriska högmossar är mycket ovanliga inom länet och över lag förekommer de mycket sparsamt i de mer nederbördsfattiga östra delarna av Sverige. Det finns bland annat tolv olika arter av vitmossor i området. Även den rödlistade fjärilsarten karelskt trågspinnarfly finns i området.

Prioriterade åtgärder: Högmossens hydrologi är rubbad av dikning och igenväxningen går relativt snabbt. Återställning av hydrologin är därför prioriterad åtgärd för att restaurera mossen och ge den gynnsam bevarandestatus. Området bör också röjas från igenväxningande träd och buskar.

Beskrivning av området

Sett ur ett större perspektiv är Sverige, Finland och de baltiska staterna de enda länder inom EU som ännu har kvar torvbildande mossar som ett naturligt inslag i landskapet. I övriga Europa är i stort sett alla mossar exploaterade eller på annat sätt förstörda. Ur ett större perspektiv är därför mossar en mycket sällsynt och skyddsvärd naturtyp.

Tovhulta Stormosse ligger 2-3 km väster om riksväg 56, i nordvästra delen av Eskilstuna kommun. I söder är mossen omgiven av skog, medan den väster och norrut gränsar till ett småbrutet odlingslandskap. I öster passerar en nu nedlagd linbana området. Tovhulta Stormosse är en koncentrisk högmosse. Det betyder att torvbildningen varit av sådan omfattning att mossen höjt sig över sin omgivning och att mossens högst belägna delar ligger i dess centrala delar. Högmossen i Tovhulta är det enda exemplet i hela Södermanlands län som är av denna typ. Tovhultamossen är väl sammanhållen till formen. Det centrala mosseplanet är öppet och har en diameter på drygt 400 meter. Runt det öppna planet finns en randskog och utanför denna ligger laggen. Natura 2000-området omfattar i dagsläget inte hela mossen, utan ungefär en fjärdedel - i den nordvästra delen - ligger utanför Natura 2000-områdets yttergräns.

De inre, öppna och högst belägna delarna, är tydligt indelade i bågformade tuv- och höljeformationer. Dessa formationer är typiska för koncentrisk mossar. Uppe på tuvorna dominerar växtligheten av ljung och kråkbär medan de blöta höljornas vegetation utgörs av vitmossor - främst ullvitmossa och rubinvitmossa. Ute i mossen finns även några mindre myrholmar. Dessa är huvudsakligen klädda med tallskog.

Randskogen på mossen utgörs av senvuxna, klena tallar samt enstaka björkar. Här finns en hel del torrakor. Fältskiktet i de trädklädda delarna består av skvattram och odon ovanpå ett bottenskikt bestående av praktvitmossa och brokvitmossa. Mossens omgivande lagg är delvis störd av linbanebygget och av dikning.

Tovhulta Stormosses insektsliv är väl undersökt, bl a har karelskt trågspinnarfly, en fjäril som är upptagen på den svenska listan över hotade arter (VU =sårbar) påträffats här.

Utanför Natura-området men nära mossen i öster, på fastigheten Mossstorpsäng, finns en fornlämning (RAÄ 99:1) bestående av bebyggelselämning.

Vad kan påverka negativt

- Befintliga diken i och i anslutning till Natura 2000-området torkar ut mossen. En fortsatt uttorkning av mossen leder till fortsatt igenväxning med ytterligare förlust av fuktighetskrävande vegetationssamhällen och arter till följd. Uttorkningen leder även till att de strukturer som karaktäriserar naturtypen suddas ut. Ett exempel är i mossens norra del där fastmarksskogen och kantskogen växt samman.
- Skogliga åtgärder i, eller i anslutning till mossen. Ett exempel på där skogsbruk redan skadat mossen finns i nordöstra delen, där skogsavverkningar i direkt anslutning till mossen lett till igenväxning och andra vegetationsförändringar i mossens laggzon. Exempel på andra skogliga åtgärder som kan skada mossen är körvägar över myren, avverkning eller förberedelser till avverkning, gallring, plockhuggning, dikning, skyddsdikning, plantering eller markberedning. "Skogliga åtgärder" ska dock inte förväxlas med avverkning av träd i syfte att förhindra igenväxning av tidigare mer öppna ytor.
- Plantering av skog.
- Avlägsnande av död ved eller torrträd då detta innebär en minskning av viktiga substrat

för lavar, insekter och svampar.

- Rivning av linbanan som löper tvärs över mossen kan innebära att delar av mossen skadas, t.ex. genom kvarblivna fundament och markskador av transportfordon.
- Negativa förändringar av hydrologin. Exempel på åtgärder som kan påverka hydrologin i området är dikning och dikesrensning i tillrinnings-/ avrinningsområdet och inom området.
- Ökad våtdeposition av kväve gör att mossens vegetationssammansättning förändras.
- Torvtäkt i objektet eller i intilliggande öppna myrar.
- Exploatering i form av vägar, stigar, bebyggelse eller andra anläggningar.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

Skydd: Området ägs av staten och planeras bli naturreservat.

Skötsel: Områdets hydrologi är rubbad av omfattande dikning och detta leder till igenväxning av mossen i mycket snabbare takt än vad som är naturligt. En viktig åtgärd är därför att så långt det är möjligt återställa hydrologin till ett läge som liknar det som var före dikningen genomfördes. Led i detta kan dels vara att lägga igen diken, dels att ta bort träd av igenväxningskaraktär som genom sitt vattenbehov även de påverkar hydrologin negativt.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målbildindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målbildindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7110 - Högmossar

Areal: 61 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 47 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

De trädklädda delarna runt mossens centrala del:

Randskogen på mossen utgörs av senvuxna, klena tallar samt enstaka björkar. De flesta tallarna är i 70-80-årsåldern. Här finns också en hel del torrakor. Fältskiktet i de trädklädda delarna består av skvattram och odon på ett bottenskikt av praktvitmossa och brokvitmossa.

En jämförelse mellan den nya ekonomiska kartan och ekonomiska kartan från år 1956, visar att randskogen i den norra delen av mossen (som delvis ligger utanför Natura 2000-området) till stora delar har uppkommit efter år 1956. I våtmarksinventeringen 1991 noterades att dikningar har medfört att randskogen i mossens norra del är på väg att växa ihop med fastmarksskogen. Det verkar alltså som att dikningar i och i anslutning till mossens norra del påverkar mossen negativt. Betydelsen av det omfattande torrlägningsföretaget (se ref) där mossen ingår sedan åtminstone 1950-talets början, är av största vikt att klarlägga.

Att öppen myrmark växer igen, är idag dessvärre vanligt i södra Sverige. Igenväxning är egentligen en naturlig utveckling för ett mosseplan, men den etablering av träd vi ser ute på mossarna idag är starkt påskyndad av mänskliga aktiviteter. Vår kunskap om mossarnas igenväxning är ännu dålig, men huvudorsakerna till den påskyndade igenväxningen är dikning och det omfattande nedfallet av luftburet kväve (vilket innebär tillförsel av näring till mossen). Etableringen av träd påskyndar i sig igenväxningsförloppet ytterligare, då trädens behov av vatten torkar ut mossen ännu mer. För att mossarnas olika livsmiljöer ska kunna bibehållas, kommer det att krävas restaureringsinsatser i Tovhulta Stormosse.

Det öppna området i mossens centrala delar:

Det centrala mosseplanet är till stor del helt trädfritt. Vegetationen här är av lite annan karaktär än i de trädklädda delarna. Detta beror på att torvens tillväxt har medfört att mosseplanet centrala delar har formats till tuvor och höljor. Uppe på tuvorna domineras växtligheten av ljung och kråkbär med inslag av hjortron. De blötare höljornas vegetation utgörs av vitmossor - främst ull-, udd- och rubinvitmossa. I fältskiktet, som är mer sparsamt utvecklat, finner man bl a rundsileshår och tranbär.

Mossens centrala del är torrare än vad den borde vara. Detta kan bero på att grundvattennivån i området har sänkts på grund av de dikningar som företagits i och i anslutning till mossen. Högmossen och dess karaktäristiska arter är beroende av en intakt hydrologi.

Laggen

Runt större delen av mossen löper ett blötare stråk, den så kallade laggen. En lagg tar emot avrinningsvatten från fastmarken runt omkring mossen, (till skillnad från mossen som endast tar emot regnvatten) vilket gör att lite mer näringskrävande växter kan växa där.

Laggen runt Tovhultamossen är delvis negativt påverkad av dikningar samt av linbanebygget.

För hela naturtypen gäller att en tillräckligt bred trädklädd skyddszon (ungefärligt mått =

en trädlängd) lämnas vid avverkningar i anslutning till myren. Skyddszone har flera uppgifter. Dels skyddar den mossen från uttorkande vindar. Därför är det särskilt viktigt med skyddszone i den del av mossen som ligger i den förhärskande vindriktningen. Dels hindrar skyddszone att jord och avverkningsrester sköljs ned i myren vid kraftiga regn. Om marken sluttar ned mot myren är skyddszone extra viktig. Vidare hör gamla och döda träd ihop med myrmarken. De gamla träden är en förutsättning för att många arter även fortsättningsvis ska kunna leva kvar i området. Det är därför viktigt att det finns gamla och döda träd i och i anslutning till myrmarken. Också här har skyddszone en viktig ekologisk roll. Flera av de fjärilar som har påträffats på Tovhulta Stormosse är värmekrävande. Också de behöver en vinddämpande skyddszone runt mossen.

En stor del av skogen runt Tovhulta Stormosse utgörs av ungskog. Skogen närmast mossens södra del består av en välskött blandbarrskog i 40-årsåldern. I nordväst gränsar mossen dels mot en 20-årig granskog och dels mot ett nyupptaget hygge. En udde samt ett mindre aspparti har dock lämnats kvar. I norr gränsar mossen till hyggen och ungskog. En medelålders granskog respektive 80-årig tallskog, har lämnats som skyddszone. Tallskogen har under senare tid fått utvecklas fritt, vilket gett upphov till en hel del döda och döende träd. I öster gränsar mossen till en 50-60-årig granskog med inslag av al, björk och enstaka asp. Området har tidigare varit sumpskog (vissa träd står på höga socklar) men är idag utdikad.

Bevarandemål

Arealen högmosse ska uppgå till minst 47 ha. Högmossens hydrologi ska vara ostörd och likna den som var innan dikningen utfördes. Alla högmossens strukturer ska finnas, det vill säga det ska finnas en lagg, randskog och i mossens centrala delar ett öppet välvt mosseplan med de typiska tuvorna och höljorna. I mossens centrala öppna mosseplan ska arter finnas som kräver blötare miljöer. Den delen av mossen ska vara fortsatt öppen utan igenväxningsvegetation. Det ska finnas typiska arter som till exempel uddvitmossa och ullvitmossa. I de trädklädda delarna av mossen ska det finnas gamla, grova och även döda träd. Igenväxningen av mossen ska ske i en långsam, naturlig takt som inte är påskyndad av mänskliga aktiviteter.

Bevarandetillstånd

Ej gynnsam bevarandestatus. Delar av mossen är igenväxande och det finns skador i laggzone.

Dokumentation

Referenser

Abenius J mfl. 2004. Uppföljning av Natura 2000 i Sverige. Uppföljning av habitat och arter i Habitatdirektivet, samt arter i Fågeldirektivet. Rapport från Naturvårdsverket. ISBN 91-620- ISSN 0282-7298.

Rydberg Hans m fl. 1991. Sörmlands natur, Naturvårdsprogram länsstyrelsen i Södermanlands län, objekt 84-60, Stormossen. ISBN: 91-88044-01-7 Länsstyrelsen.

Sundberg Sebastian. 2005. Fältmanual för uppföljning av öppna högmossar (7110) inom Natura 2000. Avd f växtekologi, Evolutionsbiologiskt centrum, Uppsala universitet. Version 2005-06-10

Söderström L & Hedenäs L. 1998. Checklista över Sveriges mossor – 1998. Myrinia 8: 58-90. ISSN 1102-4194. Finns på: <http://www.nrm.se/kbo/check/mosscheck.pdf>

Torrsläggingsföretag: Tovhulta-Malmberga-Aspesta 1952 Arkiv nr 518 ”

VMI-Södermanland, Länsstyrelsen, opublicerad, (inventerad 1991-92).

Wahlström Ann. 2005. Definition av Natura 2000 naturtyper, våtmarker, beslutade april, 2005. Stencil. Vattenmiljö-enheten, Naturvårdsverket.

Hemsidor:

Naturvårdsverkets hemsida 2005, Art och naturtypsvisa vägledningar.

Naturvårdsverkets hemsida 2005, Fastställda listor över typiska arter, Natura 2000.

Inventeringar

Inventering av våtmarker i Eskilstuna kommun, Länsstyrelse 1979 (Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1979:2.

VMI-Södermanland, Länsstyrelsen, opublicerad, (inventerad 1991-92).

Arter i området:

Kärlväxter

Andromeda polifolia, rosling

Betula pubescens, glasbjörk

Calluna vulgaris, ljung

Drosera rotundifolia, rundsileshår

Empetrum nigrum, kråkbär

Ledum palustre, skvattram

Pinus sylvestris, tall

Rubus chamaemorus, hjortron

Vaccinium uliginosum, odon

Eriophorum vaginatum, tuvull

Viola palustris, kärrviol

Mossor

Sphagnum fallax , uddvitmossa

S. magellanicum, praktvitmossa

S. rubellum, rubinvitmossa,

S. russowii, brokvitmossa

S. tenellum, ullvitmossa

Fjärilar

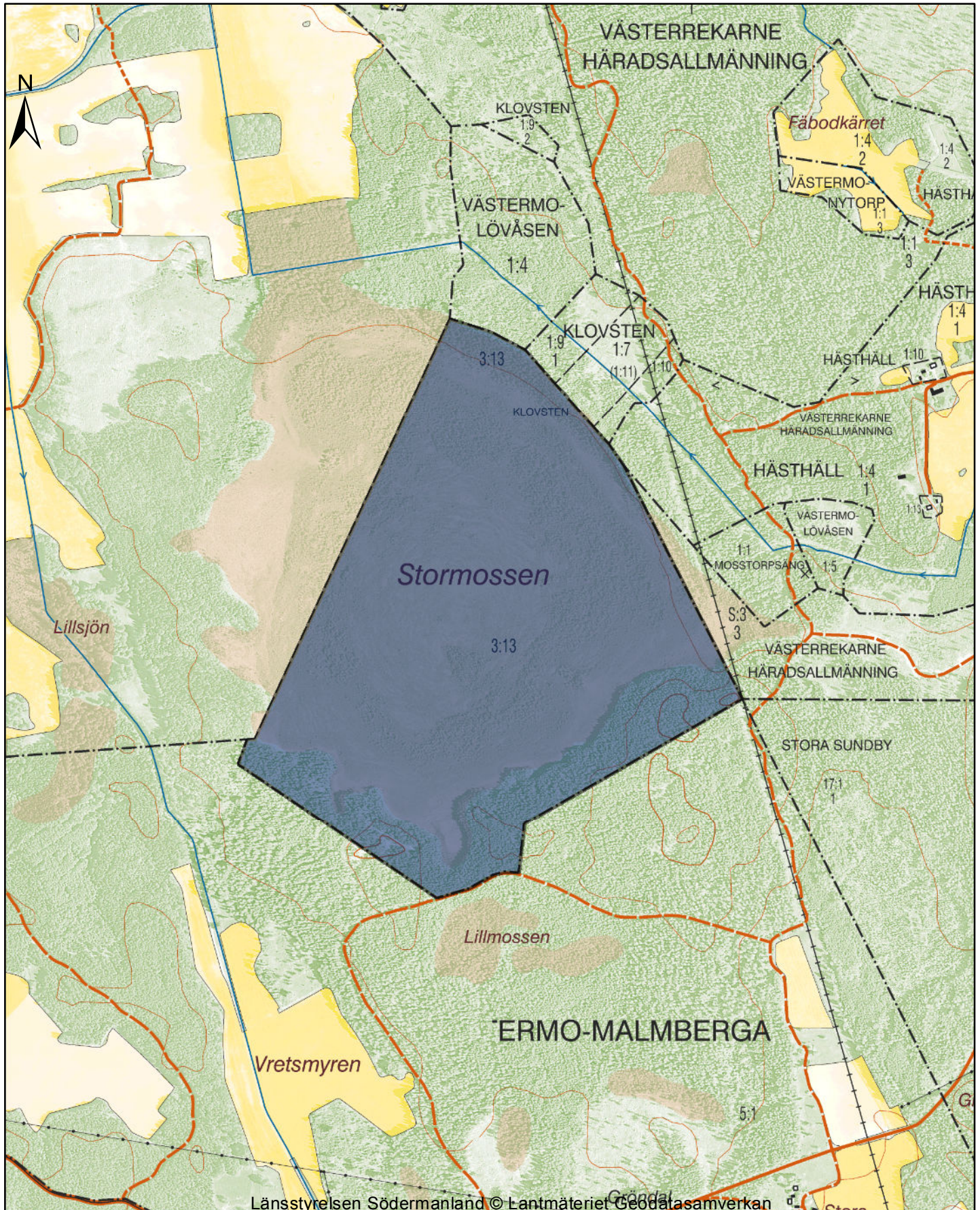
Allmän gulfläckig pärlemorfjäril

Svartringlad pärlemorfjäril

Starrgräsfjäril

Ljunglundmätare
Rödpuddrad lövmätare
Torvmossetaggmätare
Torvmossemätare

Länsstyrelsen Södermanland © Lantmäteriet Geodatasamverkan

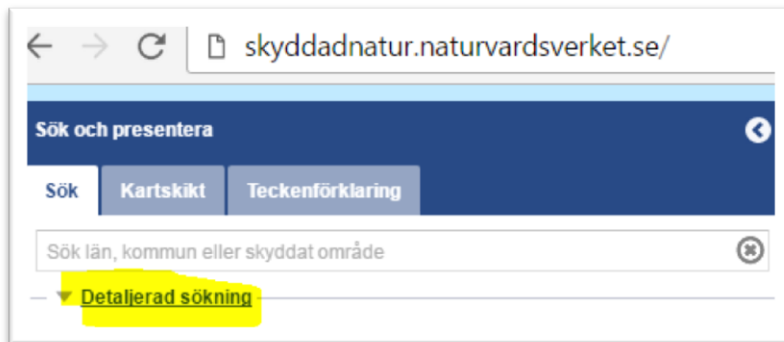

Karttjänst Skyddad natur

<http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

För att få en bild av var i respektive Natura 2000-område naturtyperna finns kan Naturvårdsverkets karttjänst Skyddad natur användas.

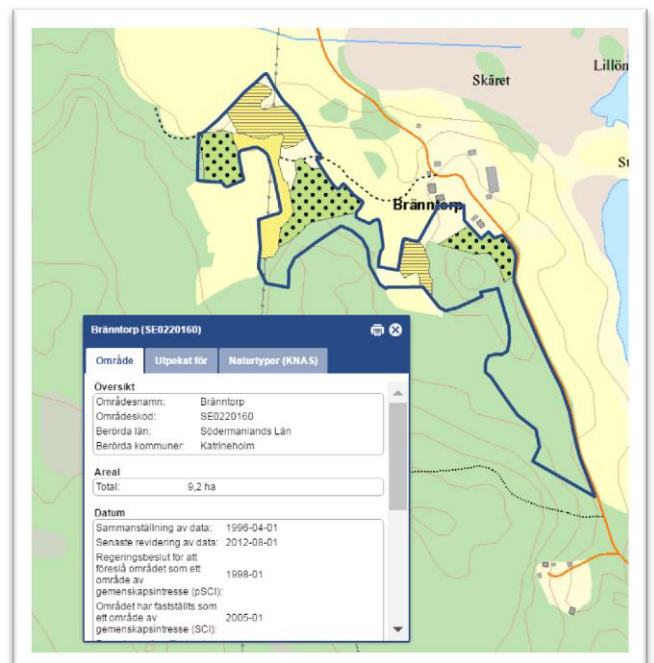
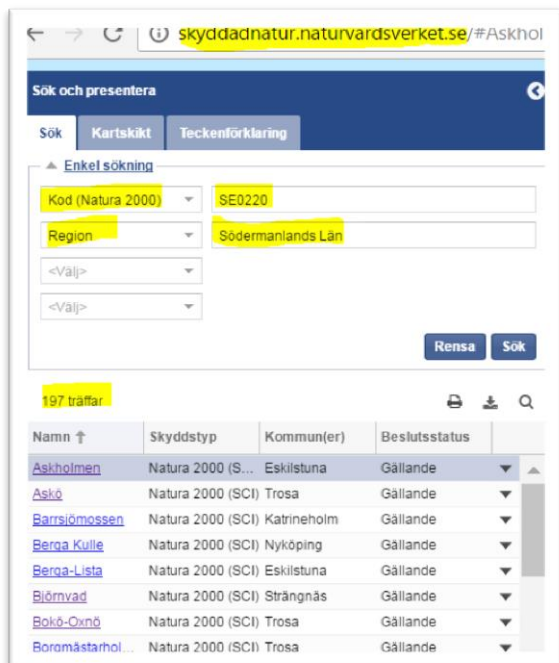
Välj "Detaljerad sökning"

Välj alternativ *Kod (Natura 2000)* skriv in SE0220

Välj *Region* och sök fram Södermanlands län

Sök, det ska bli 197 träffar. När man klickar på ett av namnen i listan kommer man dit i kartan.

För att se Naturtyper för områdena i kartan gå in på fliken "Kartskikt".

Avmarkera allt i *Naturvårdsregistret*. Det är endast *Naturtypskarteringar* > *Natura naturtypskartan (NNK)* > *Naturtyper (ytor)* som ska vara markerade. Klicka sedan i kartan på den naturtyp du vill veta mer om så kommer en informationsruta upp i fönstret.

